

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 ยังไม่มีมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการแก้ไขและจัดการกับผู้ทำลายหรือบิดเบือนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ซึ่งเมื่อพิจารณาจากร่างพระราชบัญญัติเดิมที่เคยกร่างไว้ กำหนดให้มีมาตรการและสภาพบังคับเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน และจากการเทียบเคียงกับกฎหมายต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศญี่ปุ่น ประเทศสาธารณรัฐเกาหลี และของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งทั้งสามประเทศได้บัญญัติมาตรการลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตาม และมีบทกำหนดโทษทางอาญาในกรณีที่มีการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม มาตรการทางอาญากรณีที่มีการส่งออกทรัพย์สินทางวัฒนธรรมที่สำคัญโดยไม่ได้รับอนุญาต กำหนดมาตรการทางอาญากรณีที่มีการทำให้สถานที่สำคัญเสียหาย มาตรการทางอาญากรณีที่มีการคัดแปลงทรัพย์สินทางวัฒนธรรมที่สำคัญ หรือสถานที่สำคัญโดยไม่ได้รับอนุญาต หรือการฝ่าฝืนคำสั่งของผู้อำนวยการเกี่ยวกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางวัฒนธรรมที่สำคัญ การปฏิเสธหรือขัดขวางการดำเนินงานเพื่อซ่อมแซมหรือป้องกันความเสียหายแก่สมบัติของชาติหรือสถานที่สำคัญหรือการปฏิเสธหรือขัดขวางการสำรวจหาทรัพย์สินทางวัฒนธรรมที่ถูกฝัง และยังมีมาตรการบังคับโทษทางปกครองต่อบุคคลใดที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบการครอบครองหรือบูรณะซ่อมแซมทรัพย์สินทางวัฒนธรรมที่สำคัญ ทรัพย์สินทางวัฒนธรรมพื้นเมืองที่สำคัญ หรือสถานที่สำคัญ หากได้กระทำการใดๆ ที่ทำให้ทรัพย์สินทางวัฒนธรรมดังกล่าวเสียหายอันเนื่องมาจากการละเมิดหรือบกพร่องต่อหน้าที่อย่างร้ายแรง การฝ่าฝืนคำสั่งของผู้อำนวยการฯ เกี่ยวกับการครอบครองทรัพย์สินทางวัฒนธรรมที่สำคัญหรือทรัพย์สินทางวัฒนธรรมพื้นเมืองที่สำคัญ การฝ่าฝืนคำสั่งของผู้อำนวยการฯ เกี่ยวกับการจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวก การเปิดให้สาธารณชนเข้าชมทรัพย์สินทางวัฒนธรรม การสำรวจทรัพย์สินทางวัฒนธรรมที่ถูกฝังหรือการโอนทรัพย์สินทาง

วัฒนธรรมที่สำคัญหรือทรัพย์สินทางวัฒนธรรมพื้นเมืองให้แก่บุคคลอื่น โดยไม่ได้เสนอให้แก่รัฐก่อน กรณีนี้ผู้ฝ่าฝืนจะต้องระวางโทษปรับทางปกครอง

จากที่ได้ศึกษาพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 หากมีการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ขึ้นทะเบียนไว้แล้ว มีเพียงให้คณะกรรมการฯ เสนอต่อรัฐมนตรีเพื่อระงับการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายดังกล่าว แต่หากมีความจำเป็นเร่งด่วน ก็ให้รัฐมนตรีมีอำนาจออกคำสั่งเพื่อระงับการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายนั้นๆ ได้เท่ากับว่า หากมีผู้ทำการละเมิดต่อมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมต่างๆ ก็จะไม่มีการลงโทษต่อความผิดการละเมิดนั้นโดยตรง แต่จะเป็นการลงโทษหากได้รับคำสั่งให้ระงับการกระทำนั้นๆ แล้วไม่ปฏิบัติตาม ซึ่งถือเป็นการฝ่าฝืนคำสั่งของผู้มีอำนาจแทน แต่ไม่ได้กำหนดโทษทางอาญาเอาไว้สำหรับผู้ที่กระทำการก่อให้เกิดความเสียหายต่อมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ซึ่งเมื่อพิจารณาในบทบัญญัติของอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรม และธรรมชาติของยูเนสโกจะเห็นว่าได้มีการกำหนดบทกำหนดโทษในกรณีที่มีการกระทำความผิดตามกฎหมายไว้ 4 ประการ ดังนี้

1. การไม่อ้างอิงแหล่งที่มาของวัฒนธรรมดั้งเดิมตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 5
2. การนำวัฒนธรรมดั้งเดิมไปใช้โดยไม่ได้รับอนุญาตตามมาตรา 3
3. การหลอกลวงเพื่อให้บุคคลอื่นหลงเชื่อว่า วัตถุหรือการแสดงออกใดเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนใด
4. การใช้การแสดงออกทางวัฒนธรรมดั้งเดิมโดยจงใจที่จะก่อให้เกิดความเสียหายต่อผลประโยชน์ทางวัฒนธรรมของชุมชน

จากการศึกษากฎหมายคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมของประเทศญี่ปุ่น และกฎหมายการคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของประเทศ สาธารณรัฐประชาชนจีน ทำให้เห็นว่ากฎหมายของทั้งสองประเทศให้ความสำคัญในการคุ้มครองแหล่งที่มาของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ซึ่งการใช้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจะต้องให้ความเคารพต่อชุมชนหรือประชาชนผู้เป็นเจ้าของ และการใช้งานของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมทางเสื่อมเสียหรือบิดเบือนเป็นสิ่งต้องห้าม

เมื่อศึกษาเปรียบเทียบกับบทบัญญัติของพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 ของประเทศไทยเรานั้นกฎหมายฉบับดังกล่าวยังมีปัญหาเกี่ยวกับเรื่องมาตรการความรับผิดชอบทางอาญาในกรณีที่มีการกระทำให้เกิดความเสียหายต่อมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม หรือฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติของกฎหมายคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมดังนี้

1. ปัญหาประการที่หนึ่งปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมในลักษณะใดที่เป็นการก่อให้เกิดความเสียหายหรือการบิดเบือนต่อวัฒนธรรม
2. ปัญหาประการที่สองปัญหาเกี่ยวกับการคุ้มครองการแสดงออกทางวัฒนธรรมดั้งเดิมเพื่อต่อต้านการแสวงหาประโยชน์โดยไม่ชอบด้วยกฎหมายและการกระทำอื่นๆ ที่ก่อให้เกิดความเสียหาย

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากที่ได้ศึกษาศึกษา มาตรการความรับผิดชอบทางอาญาเกี่ยวกับการคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม และบทกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมแล้วทำให้ทราบถึงแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม แนวทางแก้ไข รวมทั้งข้อเสนอแนะ วิธีการเพิ่มเติม เกี่ยวกับมาตรการความรับผิดชอบทางอาญาในคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม จึงได้เสนอแนะแนวทางในการแก้ไขดังนี้

1. ควรแก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 เกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมในลักษณะใดที่เป็นการก่อให้เกิดความเสียหายหรือการบิดเบือนต่อวัฒนธรรม ให้มีบทลงโทษในกรณีที่มีการดัดแปลงหรือบิดเบือนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมให้แตกต่างไปจากสาระสำคัญของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ขึ้นทะเบียนไว้แล้ว หากมีการนำมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมไปเผยแพร่เพื่อวัตถุประสงค์อันมีลักษณะเป็นการหมิ่นสถาบันพระมหากษัตริย์ กระทบกระเทือนต่อศาสนา กระทบต่อความมั่นคงของประเทศ หรือไปในทางที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือทำให้เกิดความเสื่อมเสียแก่มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งเมื่อเราได้ศึกษากฎหมายคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของประเทศญี่ปุ่นจะเห็นว่ากฎหมายได้บัญญัติลงโทษการทำให้ทรัพย์สินทางวัฒนธรรมที่สำคัญเสียหาย มีโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี โดยอาจมีหรือไม่มีการใช้แรงงานหนัก หรือปรับไม่เกิน 300,000 เยน ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดเป็นเจ้าของทรัพย์สินทางวัฒนธรรมที่สำคัญนั้น จะต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี โดยอาจมีหรือไม่มีการใช้แรงงานหนัก หรือปรับไม่เกิน 200,000 เยน

2. ควรแก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 ในกรณีที่มีการนำเอาองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมหรือภูมิปัญญาของชุมชนหรือท้องถิ่นไปใช้ประโยชน์เพื่อการค้าและสร้างรายได้ กำหนดมาตรการด้านกฎหมาย เช่น ด้านเทคนิค และด้านการเงิน ขึ้นมาใหม่ หรือเพิ่มมาตรการบังคับโทษทางปกครอง โดยให้มีโทษปรับทางปกครองโดยมีความมุ่งหมายที่จะให้มาตรการเหล่านี้เป็นการรับประกันว่ามรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้จะดำรง

อยู่ต่อไป ซึ่งเมื่อเราได้ศึกษากฎหมายคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของประเทศญี่ปุ่น จะเห็นว่ากฎหมายได้บัญญัติมาตรการลงโทษทางอาญากรณีที่มีการดัดแปลงทรัพย์สินทางวัฒนธรรมที่สำคัญ หรือสถานที่สำคัญโดยไม่ได้รับอนุญาต หรือการฝ่าฝืนคำสั่งของผู้อำนวยการเกี่ยวกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางวัฒนธรรมที่สำคัญหรือสถานที่สำคัญดังกล่าว มีโทษปรับไม่เกิน 200,000 เยน นอกจากนี้ยังกำหนดมาตรการทางอาญาลงโทษกรณีที่มีการส่งออกทรัพย์สินทางวัฒนธรรมที่สำคัญโดยไม่ได้รับอนุญาตจากผู้อำนวยการฯ ซึ่งตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองทรัพย์สินทางวัฒนธรรมของประเทศญี่ปุ่น กำหนดให้ทรัพย์สินทางวัฒนธรรมพื้นเมืองที่สำคัญเป็น “ทรัพย์สินทางวัฒนธรรมพื้นเมืองสำคัญที่มีรูปร่าง” (Important Tangible Folk Cultural Properties) หรือ “ทรัพย์สินทางวัฒนธรรมพื้นเมืองสำคัญที่ไม่มีรูปร่าง” (Important Intangible Folk Cultural Properties)

ในกรณีที่มีการส่งออกทรัพย์สินทางวัฒนธรรมที่สำคัญโดยไม่ได้รับอนุญาตจากผู้อำนวยการฯ กฎหมายได้กำหนดมาตรการลงโทษทางอาญาให้จำคุกไม่เกิน 5 ปี โดยอาจมีหรือไม่มี การใช้แรงงานหนัก (Hard Labor) หรือปรับไม่เกิน 1,000,000 เยน

หรือ บุคคลที่มีการส่งออกทรัพย์สินทางวัฒนธรรมพื้นบ้านที่สำคัญ โดยไม่ได้รับอนุญาต จากคณะกรรมการของหน่วยงานฝ่ายวัฒนธรรมต้องระวางโทษจำคุกหรือจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับมากกว่า 500,000 เยน

3. กำหนดมาตรการทางปกครองโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดเครือข่ายการสืบสานและพัฒนาของชุมชนต่างๆ เพื่อจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม อย่างต่อเนื่อง โดยการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของชุมชน ให้มีโอกาสดแสดงศักยภาพด้านภูมิปัญญา ความรู้ ความสามารถอย่างเต็มที่ มีการยกย่องประกาศเกียรติคุณในลักษณะต่างๆ โดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้ เกิดการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนภูมิปัญญาและวัฒนธรรมอย่างกว้างขวางการ เผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นต่างๆ ด้วยสื่อและวิธีการต่างๆ อย่างกว้างขวาง การให้มีแหล่งสำหรับการเรียนรู้ภูมิปัญญาของชุมชนนั้นๆ เกิดขึ้น อาจเป็นแหล่ง เรียนรู้ที่มีอยู่แล้วในชุมชน เช่น บ้านของผู้ทรงภูมิปัญญา วัด ศาลาของหมู่บ้าน เวทีชาวบ้าน

4. กำหนดให้มีการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม การอนุรักษ์คือการปลูกจิตสำนึกให้คนในท้องถิ่นตระหนักถึง คุณค่าแก่นสาระและความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมตามประเพณีและวัฒนธรรมต่างๆ สร้างจิตสำนึกของความเป็นคนท้องถิ่นนั้นๆ ที่จะต้องร่วมกันอนุรักษ์ภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น รวมทั้งสนับสนุนให้มีพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น หรือพิพิธภัณฑ์ชุมชนขึ้น เพื่อแสดงสภาพชีวิตและความเป็นมาของชุมชนอันจะสร้างความรู้และความ

ภูมิใจในชุมชนท้องถิ่นด้วย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอันที่จะอนุรักษ์และทำนุบำรุงศิลปะและภูมิปัญญาท้องถิ่น